

Parlament České republiky
POSLANECKÁ SNĚMOVNA
2011
6. volební období

111.

USNESENÍ

výboru pro evropské záležitosti
z 15. schůze konané dne 26. května 2011

k Návrhu nařízení Rady o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství /kód dokumentu 8160/11, KOM(2011) 126 v konečném znění/

Výbor pro evropské záležitosti po vyslechnutí informace náměstka ministra spravedlnosti PhDr. Marka Ženíška, Ph.D., po vyslechnutí zpravodajské zprávy posl. Jany Suché a po rozpravě

s c h v a l u j e stanovisko, které je přílohou tohoto usnesení.

Jiří Zemánek v. r.
ověřovatel výboru

Jana Suchá v. r.
zpravodajka výboru

Jan Bauer v. r.
předseda výboru

Návrh nařízení Rady o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství

**KOM(2011) 126 v konečném znění, kód Rady 8160/11
Interinstitucionální spis 2011/0059/CNS**

- **Právní základ:**
Článek 81 odst. 3 Smlouvy o fungování Evropské unie.
- **Datum zaslání Poslanecké sněmovně prostřednictvím VEZ:**
30. 3. 2011
- **Datum projednání ve VEZ:**
7. 4. 2011 (1. kolo)
- **Procedura:**
Konzultační.
- **Předběžné stanovisko vlády (dle § 109a odst. 1 jednacího řádu PS):**
Datované dnem 28. 4. 2011, doručené do výboru pro evropské záležitosti dne 3. 5. 2011 prostřednictvím systému ISAP.
- **Hodnocení z hlediska principu subsidiarity:**
Návrh je v souladu s principem subsidiarity.
- **Odůvodnění a předmět:**

Předložený návrh vychází z dlouhotrvajících snah EU o usnadnění přístupu ke spravedlnosti pomocí vzájemného uznávání soudních a mimosoudních rozhodnutí v občanských věcech. Přijetí evropského nástroje ve věcech úpravy majetkových poměrů v manželství patřilo již k prioritám tzv. Vídeňského akčního plánu z roku 1998.¹ Na něj navázal tzv. Program o opatřeních k provádění zásady vzájemného uznávání rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, přijatý Radou 30. listopadu 2000, který předpokládal vytvoření nástroje, jenž by upravil příslušnost, uznávání a výkon soudních rozhodnutí v oblasti majetkových vztahů mezi manželi a majetkových důsledků rozluky nesezdaných partnerů.² V listopadu 2004 byl pak Evropskou radou přijat tzv. Haagský program³, ve kterém byla Komise vyzvána k vypracování zelené knihy o kolizi právních předpisů ve věcech vlastnických vztahů v manželství, včetně otázky soudní příslušnosti a vzájemného uznávání a výkonu rozhodnutí. Také Stockholmský program⁴, přijatý Evropskou radou

¹ Akční plán Rady a Komise o nejlepších způsobech provádění ustanovení Amsterodamské smlouvy o vytvoření prostoru svobody, bezpečnosti a práva z 3. prosince 1998 (1999/C 19/01).

² 2001/C 12/01

³ Haagský program: Posílení svobody, bezpečnosti a práva v Evropské unii ze 4. a 5. listopadu 2004 (2005/C 53/01).

⁴ Stockholmský program – otevřená a bezpečná Evropa, která slouží svým občanům a chrání je (17024/09).

11. prosince 2009, uvádí, že vzájemné uznávání musí být rozšířeno na oblast majetkových poměrů v manželství a majetkových důsledků rozluky partnerů. Nutnost přijmout tento nástroj pak vyplývá rovněž ze Zprávy o občanství EU za rok 2010⁵, kde Komise označila nejistotu v oblasti majetkových práv mezinárodních párů jako jednu z hlavních překážek, s kterými se musí občané EU v každodenním životě potýkat při výkonu svých práv.

Důvody přijetí předloženého dokumentu vyplývají z nárůstu počtu svazků uzavřených mezi občany různých členských států souvisejícího se zvýšenou mobilitou osob v rámci prostoru bez vnitřních hranic a jejich pobytu na území členského státu, jehož státní příslušnost nemají. Tyto páry se setkávají s obtížemi při každodenní správě společného majetku, ale i v případě zániku svazku způsobeného rozlukou partnerů či úmrtím jednoho z nich. Zmíněné obtíže jsou spojené se značnými rozdíly v platné právní úpravě majetkových důsledků manželství v jednotlivých členských státech. Cílem tohoto návrhu je vytvoření uceleného a přehledného právního rámce uvnitř EU, který by zahrnoval určení příslušného soudu a rozhodného práva ve věcech majetkových poměrů v manželství a usnadnění pohybu rozhodnutí a listin týkajících se těchto otázek v rámci EU. Návrh by měl rovněž přinést značné zjednodušení postupů při řešení těchto otázek vzhledem k aplikaci jediného souboru norem na určení příslušnosti soudu a rozhodného práva ve věci. V současné době se totiž tyto otázky řídí normami mezinárodního práva soukromého jednotlivých členských států.⁶

Pro úplnost je třeba dodat, že v této oblasti již existují dvě mezinárodní úmluvy Haagské konference o mezinárodním právu soukromém.⁷ Tyto úmluvy však byly dosud ratifikovány pouze třemi členskými státy.⁸

- **Obsah a dopad:**

Jak bylo zmíněno výše, předložený dokument se vztahuje na majetkové poměry v manželství.⁹ Tento pojem zahrnuje každodenní správu majetku manželů, ale i jeho vypořádání v důsledku rozluky partnerů či úmrtí jednoho z nich. V čl. 1 návrhu lze pak nalézt negativní výčet oblastí, na které se právní úprava v návrhu obsažená nevztahuje.¹⁰

Otázky, které návrh vzhledem k majetkovým poměrům v manželství řeší, lze rozdělit do třech základních okruhů:

1. Soudní příslušnost

Co se týče určení soudní příslušnosti, návrh se drží požadavku, aby všechny právní otázky týkající se majetku jednoho páru mohly být řešeny u jednoho soudu. V případě úmrtí jednoho z manželů tedy budou podle návrhu v záležitostech majetkových poměrů

⁵ Zpráva o občanství EU za rok 2010 – Odstranit překážky pro výkon práv občanů EU z 27. října 2010 (KOM(2010) 603).

⁶ V ČR se jedná o zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů.

⁷ Úmluva ze 17. července 1905 o kolizních normách týkajících se dopadů manželství na práva a povinnosti manželů v jejich osobním vztahu a v oblasti majetku a Úmluva ze 14. března 1978 o rozhodném právu pro majetkové poměry v manželství.

⁸ Francie, Lucembursko, Nizozemí.

⁹ Majetkovými důsledky registrovaného partnerství se zabývá samostatný návrh nařízení Rady o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových důsledků registrovaného partnerství z 18. března 2011 (KOM(2011) 127).

¹⁰ Způsobnost k manželství, vyživovací povinnosti, dary manželů, dědická práva pozůstalého manžela, společné podnikání manželů, povaha věcných práv vztahujících se k majetku a zveřejňování těchto práv.

v manželství příslušné soudy, kde je podána žádost týkající se dědictví jednoho z manželů. V případě rozvodu, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné je pak situace obdobná, a to za předpokladu, že se na tomto pravidlu manželé dohodnou. V případě, že ano, příslušným bude soud toho státu, kde je podána žádost o rozvod, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné. V případě, že se však manželé na tomto řešení nedohodnou, použijí se pravidla pro určení příslušnosti vztahující se na jiné než výše uvedené případy.

Pravidla pro určení příslušnosti v ostatních případech upravuje čl. 5 návrhu. Podle něj mohou být ve věcech majetkových poměrů v manželství příslušné soudy členského státu, v němž mají manželé obvyklé společné bydliště, nebo v němž měli manželé poslední společné obvyklé bydliště, pokud zde jeden z nich ještě bydlí, nebo v němž má obvyklé bydliště odpůrce, případně soud členského státu, jehož státními příslušníky jsou oba manželé. Strany se však podle tohoto ustanovení mohou rovněž dohodnout, že v záležitostech majetkových poměrů v manželství budou příslušné soudy toho členského státu, jehož právo si pro dané záležitosti zvolily jako rozhodné.

V případě, že nelze uplatnit žádné z předchozích pravidel, obsahuje návrh ustanovení o tzv. *podpůrné příslušnosti*, podle kterého budou v těchto otázkách příslušné soudy toho členského státu, na jehož území se nachází majetek jednoho či obou manželů. Tento soud však může rozhodnout pouze o tomto majetku.

Nelze-li na daný případ aplikovat ani pravidlo o podpůrné příslušnosti, obsahuje návrh tzv. *pravidlo forum necessitatis*. Podle něj mohou ve výjimečných případech a pod podmínkou, že věc vykazuje dostatečnou vazbu na určitý členský stát, v otázkách majetkových poměrů v manželství rozhodovat soudy tohoto členského státu za podmínky, že ve třetím státě, k němuž má daná věc užší vazbu, není řízení možné, nebo jej zde nelze rozumně zahájit či vést.

Je-li u soudů různých členských států zahájeno řízení mezi týmiž stranami v téže věci, přeruší soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, bez návrhu řízení až do doby, než bude rozhodnuto o příslušnosti soudu, který zahájil řízení jako první (tzv. *litispendenční pravidlo*).¹¹

2. Rozhodné právo

Určení rozhodného práva v záležitostech majetkových poměrů v manželství je podobně jako v případě určování soudní příslušnosti založeno na zásadě jednotnosti a autonomie vůle. Rozhodné právo se proto má podle návrhu vztahovat na majetek manželů jako celek s tím, že si toto právo mohou zvolit na základě návrhem vymezených kritérií.

Zvoleným právem může být právo státu, v němž mají manželé či budoucí manželé¹² obvyklé společné bydliště, nebo právo státu, v němž má v okamžiku této volby jeden z manželů či budoucích manželů obvyklé bydliště, nebo právo státu, jehož státní příslušnost má v okamžiku této volby jeden z manželů či budoucích manželů.

V případě, že manželé tuto volbu neučiní, bude rozhodným právem v jejich majetkových záležitostech právo státu, v němž mají první obvyklé společné bydliště po sňatku, případně právo státu, jehož státní příslušnost měli oba manželé v době uzavření manželství¹³, či právo státu, k němuž mají oba manželé nejužší vazby, s přihlédnutím ke všem okolnostem, zejména však k místu svatebního obřadu.

¹¹ Tento soud by měl o své příslušnosti rozhodnout ve lhůtě šesti měsíců, pokud rozhodnutí neznemožňují výjimečné okolnosti.

¹² Budoucí manželé si mohou zvolit rozhodné právo pro řešení majetkových záležitostí po uzavření sňatku.

¹³ Toto kritérium se nepoužije v případě, že mají manželé různou státní příslušnost.

Vzhledem k důrazu na autonomii vůle stran návrh obsahuje rovněž ustanovení, které umožňuje rozhodné právo kdykoli v průběhu manželství změnit. Vybrat si však mohou pouze právo státu, v němž má v okamžiku této volby obvyklé bydliště jeden z manželů, nebo právo státu, jehož státní příslušnost má v okamžiku této volby jeden z manželů. Tato změna je účinná pouze do budoucna, nedohodnou-li se manželé jinak.¹⁴ Právo určené podle výše uvedených pravidel se použije i v případě, že není právem členského státu.

Co se týče formy, kterou musí mít manželská smlouva o volbě rozhodného práva, návrh obsahuje minimální požadavek, aby volba byla učiněna výslovně a v písemné podobě s datem a podpisy obou manželů. Ostatní požadavky pro formu této smlouvy se řídí právem zvoleného členského státu¹⁵ nebo státu, kde byla manželská smlouva vypracována.

S ohledem na zájmy jednotlivých členských států obsahuje návrh také některá ustanovení, která zaručují ochranu imperativních ustanovení¹⁶ právního řádu v místě soudu, který ve věci rozhoduje. Tato ustanovení se použijí bez ohledu na právo, které by se jinak podle tohoto nařízení aplikovalo. Použití tohoto práva lze odmítnout také v případě, že je některé jeho ustanovení ve zjevném rozporu s veřejným pořádkem státu, jehož soud ve věci jedná.

3. Uznání a výkon rozhodnutí

Posledním okruhem, kterým se předložený návrh zabývá, je problematika uznání, vykonatelnosti a výkonu rozhodnutí a úředních listin. Rozhodnutí vydaná v záležitostech majetkových poměrů v manželství v některém členském státě jsou v ostatních členských státech uznávána, aniž by bylo vyžadováno zvláštní řízení. Existuje však několik případů, kdy uznání rozhodnutí možné není. Důvodem pro neuznání může být podle návrhu zjevný rozpor s veřejným pořádkem dožádaného členského státu, ale také neslučitelnost s rozhodnutím vydaným v řízení mezi týmiž stranami v dožádaném členském státě či s dřívějším rozhodnutím, které bylo vydáno v jiném členském státě nebo ve třetí zemi v řízení mezi týmiž stranami a pro tentýž nárok. Rozhodnutí je možné neuznat také v případě, že odpůrci nebyl doručen návrh na zahájení řízení v dostatečném časovém předstihu, který by mu umožnil přípravu na obhajobu. V rámci uznání rozhodnutí nelze podle návrhu přezkoumávat příslušnost soudů domovského členského státu a stejně tak nesmí být přezkoumáváno rozhodnutí ve věci samé.

Podmínky pro výkon rozhodnutí v jiném členském státě se podle čl. 31 návrhu řídí odpovídajícími ustanoveními nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (nařízení Brusel I).

Co se týče uznávání úředních listin, i zde platí požadavek, že listina nesmí být ve zjevném rozporu s veřejným pořádkem dožádaného členského státu. Výkon úředních listin se stejně jako v případě rozhodnutí řídí příslušnými ustanoveními nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (nařízení Brusel I).

¹⁴ V případě, že se dohodnou na zpětné účinnosti zvoleného práva, není tím dotčena platnost aktů přijatých podle předchozího rozhodného práva, ani práva třetích osob z něj odvozená.

¹⁵ tj. rozhodné právo pro majetkové poměry v manželství

¹⁶ Jedná se o ustanovení, jejichž dodržování je pro členský stát při ochraně jeho veřejných zájmů zásadní do té míry, že se vyžaduje jejich použití na jakoukoli situaci, která spadá do oblasti jejich působnosti (může se jednat např. o ustanovení týkající se politického, společenského či hospodářského uspořádání státu).

- **Stanovisko vlády ČR:**

Vláda ČR předložený návrh vítá a je si plně vědoma pozitivních aspektů, které by navrhovaná právní úprava mohla přinést především z hlediska její komplexnosti a posílení právní jistoty pro účastníky řízení ve věcech působnosti nařízení. Požaduje však, aby navrhovaná úprava respektovala právní řády jednotlivých členských států a omezila se výhradně na normy mezinárodního práva soukromého bez zásahů do vnitrostátního hmotného práva. Předloženému návrhu na několika místech vytýká nejasnou či nepřesnou terminologii, a to především z hlediska rozdílnosti výkladu pojmů v rámci jednotlivých jazykových verzí. Určité nedostatky vidí rovněž v otázce možnosti volby příslušnosti soudu členského státu, jehož právo si manželé v dané oblasti zvolili jako rozhodné. Vláda ČR považuje možnost volby příslušnosti za poměrně omezenou vzhledem k možnostem pro volbu rozhodného práva a upozorňuje, že stávající národní právní úprava je v tomto ohledu mnohem benevolentnější. Výhrady má rovněž k čl. 20 návrhu, který se týká rozhodného práva pro formu manželské smlouvy. Toto ustanovení považuje za nadbytečné a zbytečně zasahující do hmotného práva členských států. V oblasti uznání a výkonu rozhodnutí a úředních listin pak vnímá jako problematický odkaz na některá ustanovení nařízení Brusel I a navrhuje přenést jejich znění přímo do návrhu. Vzhledem k obsáhlosti upravené problematiky se vláda ČR hodlá rovněž zasadit o prodloužení legisvakancí lhůty vymezené návrhem.

- **Předpokládaný harmonogram projednávání v orgánech EU:**

Projednávání předloženého návrhu v Evropském parlamentu je v současné době ve fázi prvního čtení. V Radě EU bylo zahájeno jeho projednávání 24. a 25. února 2011, kdy byl představen Radě pro spravedlnost a vnitřní věci.

- **Závěr:**

Výbor pro evropské záležitosti

1. **b e r e n a v ě d o m í** Návrh nařízení Rady o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství;
2. **p o d p o r u j e** rámcovou pozici vlády ČR k tomuto dokumentu ze dne 28. dubna 2011;
3. zároveň **ž á d á v l á d u Č R**, aby jej informovala o dalším průběhu a výsledcích jeho projednávání.

Jiří Zemánek v. r.
ověřovatel výboru

Jana Suchá v. r.
zpravodajka výboru

Jan Bauer v. r.
předseda výboru